

Bijbelstudie

Demonen in actie!

Simon van der Lugt

Toen Christus op aarde was, ontmoette Hij in Dekapolis een man in grote nood (Mar. 5:1-20). Wie zou niet een vreemde mix van medelijden en angst voelen bij iemand die op het kerkhof verblijft, schreeuwend en zo sterk dat geen ketting hem kan bedwingen? Hij slaat zichzelf met stenen en is onbereikbaar voor hulp. Deze man werd door een onreine geest bezet gehouden. Hij is een toonbeeld van een godverlaten gebied. De hele joodse wetgeving lijkt op dat moment uitgewerkt (ze houden er zelfs varkens!) en de Romeinse bezetting door leger en levensstijl (!) lijkt geaccepteerd. Deze gestoorde man is slechts een extreem voorbeeld van wat de gewone man ook ondergaat. Van God los.

Israël bezet

Het is meer dan schokkend als je tot je door laat dringen hoe vaak de evangelisten over boze geesten in Israël spreken. Ik wijs op teksten uit het evangelie van Marcus als illustratie. Samenvattend zegt hij dat Jezus op een avond in Kafarnaüm veel boze geesten uitdreef en het zwijgen oplegde (1:34). Kort daarop vermeldt hij dat hetzelfde gebeurde in heel Galilea (1:39). Nog een keer maakt Marcus een samenvattend bericht over die landstreek: ‘Telkens als onreine geesten hem zagen, vielen zij voor hem neer en schreeuwden: “Jij bent de zoon van God”’ (3:11). De leerlingen kregen bij hun eerste stage de volmacht mee om demonen uit te drijven (3:15). Bij de tweede uitzending van de twaalf hetzelfde (6:7) en het slot van dat bericht zegt dat het om veel demonen ging (6:13).

Een aantal malen zoomt Marcus in op individuen. In de synagoge van Kafarnaüm is een man met een onreine geest (1:23). Hij wil de leerdienst, die Jezus leidt, verstoren. Dan komt het verhaal over de zojuist genoemde bezetene in Dekapolis (5:1-20). Ook de dochter van een vrouw uit Tyrus is bezeten (7:25) en later komen we een jongen tegen (9:17). De duivel slaat de kinderen niet over. Ten slotte is daar Maria van Magdala: zeven geesten hielden haar bezet, totdat Jezus Christus haar bevrijdde (16:9).

Het is opmerkelijk. Wat was er aan de hand dat de duivel zoveel slachtoffers maakte? Gods Zoon op aarde en dan zo’n drukte, agressie, aanval en bezetting uit de wereld van de boze geesten. De mensen zagen het en probeerden te begrijpen wat er gebeurde. Uiteraard waren er die blij de Heer aanvaardden omdat hij de demonen uitdreef. Maar anderen twijfelden, zelfs zo sterk dat zij het vermoeden uitspraken dat Hijzelf door de vorst der demonen geleid zou worden. Jezus ontkracht voor de luisteraars deze redenering (3:22-30). Hij heeft namelijk zelf de intense agressie van de boze geesten ervaren tijdens zijn leven op aarde: verzocht in de woestijn (1:13), nabij in de woorden van zijn eigen leerling Petrus (8:33). Hij wist dat de satan eropuit was het goede woord te blokkeren bij de mensen, zoals vogels het gezaaide zaad wegpikken voordat het kan ontkiemen in de grond (4:15).

Zou het niet zo zijn dat deze krachtexplosie van de duisternis tot ontwikkeling kwam vanwege de verschijning van het ware licht? De duisternis wilde het ten onder houden, maar het is niet

gelukt (vgl. Joh. 1:1-13). Deze periode is bepaald uniek, niet zomaar vergelijkbaar met de eeuwen daarvoor en erna. Maar het is tegelijk exemplarisch voor alle tijden: als de Heer op aarde de mens komt redden, dan moeten de machten van de boze worden gebroken.

Een aantal namen en uitdrukkingen *Satan* betekent aanklager, de vijandelijke aanklager voor de rechtbank. ‘Demon’ is een vernederlandsing van *daimoon* of *daimonion*. Het werd in de NBG-vertaling 1951 weergegeven met ‘boze geest’. In de Statenvertaling met ‘duivel’. Ons woord ‘duivel’ is afgeleid van het Griekse *diabolos*. Ook het gewone woord voor ‘geest’ kan een afvallige engel aanduiden (*pneuma*), soms met een bijvoeglijk naamwoord voor hun aard of effect: boos, onrein, doof of stom. Verder komen we onder andere tegen: boosheden in de lucht, of machten. *Exorcisme* is het ‘bezweren’ van boze geesten. Dat wordt van joodse uitdrijvers gezegd, niet van Jezus. Hij beveelt, door zijn woord, de boze geesten om uit te gaan

Satan, de slang

In de eeuwen daarvoor wordt er veel minder over de duivel gesproken. Terwijl de evangeliën voornamelijk de drie jaar van Jezus’ publieke optreden beschrijven, vinden wij in het Oude Testament een periode van duizenden jaren beschreven. Wat is daaruit over de demonen bekend? Satan heeft toegang tot de hemel en God gaat de strijd met hem aan om Job, zijn dienaar (Job 1 en 2). Ook de profeet Zacharia krijgt een rechtszitting te zien waarbij de satan aanklager is, nu tegen de hogepriester Jozua (3:1v). In een ander bijbelboek van na de ballingschap komt de satan naar voren als degene die David aanzet tot de desastreuze volkstelling (1 Kron. 21:1). Dat is opvallend naast de oudere versie van het verhaal in 2 Samuël 2 :1 (God zet aan tot de telling). De beschrijvingen hoeven elkaar niet tegen te spreken, maar dan moet je wel studeren op het verschil in karakter van die bijbelboeken. De voortgang van de openbaring in de geschiedenis tussen het schrijven van de boeken Samuël en Kronieken, na de ballingschap, heeft er ook mee te maken. Je kunt zeggen dat de figuur van Satan pas laat in het Oude Testament helder wordt. Maar kennen wij Satan al niet in het paradijs (Gen. 3)? Ja, maar let nu op. Dat kun je alleen maar zeggen met kennis van latere bijbelboeken in je hoofd (bijvoorbeeld Op. 12:9). Als je gewoon begint te lezen in Genesis kom je ‘slechts’ een sprekende slang tegen. Je kunt je afvragen waar hij die antigoddelijke woorden en intenties vandaan heeft, maar de vertelling zelf gaat daarop niet in. Wel blijkt uit de reactie van God in de moederbelofte, dat Hij de slang serieus neemt als toekomstige vijand. God de HEER kondigt de ondergang van de slang aan.

Genesis geeft dan ook geen antwoord op de vraag wanneer een deel van de engelen afvallig geworden is. Veel christenen zoeken het antwoord op die vraag en proberen zo een overzichtelijk geheel te maken, waarin de oorsprong van de zonde in de geestenwereld gevonden wordt. Een zinloze en vruchteloze zoektocht. Want de enkele tekst die een hint geeft (Judas 6; 2 Petr. 2:4) is niet bedoeld om een overzicht mee te componeren, maar moet binnen de context van dat bijbelboek verklaard worden.

Aan de andere kant: nu wij vanuit het geheel van de Bijbel de slang kunnen identificeren als de duivel, nu zijn we wel gewaarschuwd: deze antigoddelijke macht kan zich dus op allerlei manieren manifesteren en is dáár aanwijsbaar waar de leugen regeert (denk aan Jezus’ woorden in Joh. 8:44). Zo bezien kun je de werking van de boze en zijn geesten aanwijzen in het Oude Testament zonder dat zij speciaal genoemd worden (2 Sam. 1:1-16 bijvoorbeeld).

Boze geesten nu

Zo kijken we ook naar de periode na de hemelvaart, tot in onze jaren toe. De apostel Petrus zegt: ‘Wees waakzaam, wees op uw hoede, want uw vijand, de duivel, zwerft rond als een brullende leeuw, op zoek naar prooi’ (1 Petr. 5:8). Dit is een samenvattende omschrijving van een algemene situatie, die alle gelovigen in alle tijden aangaat. De werkzaamheid van boze geesten bleek intens tijdens Jezus’ leven op aarde, maar houdt niet op bij zijn hemelvaart.

Hoe werken boze geesten dan nu?

Je kunt het aanwijzen in geloofsafval: ‘Maar de Geest zegt nadrukkelijk dat in de eindtijd sommigen het geloof zullen verlaten, doordat ze luisteren naar dwaalgeesten en naar wat demonen hun leren’ (1 Tim.4:1v). Als we geleerd hebben dat zij allerlei vormen kunnen aannemen, kunnen het dus ook mensen zijn die dwaalleer verkondigen.

Het gaat ook via losbandigheid en wetteloosheid. ‘Geef de duivel geen kans,’ zegt Paulus (Ef. 4:27) en dat werkt hij uit door te wijzen op liegen, stelen, vuile taal, wrok, drift, boosheid, schreeuwen en vloeken, kortom alle kwaadaardigheid. In niet elke apostolische brief komt bevrijding van boze geesten aan de orde, maar in vrijwel elke brief gaat het over de goede levensstijl tegenover de verkeerde (‘vlees tegenover Geest’ in Gal. 5).

Paulus wijst de boze geesten expliciet aan als het gaat om afgoderij. De gemeente moet weten dat achter de Griekse goden en godinnen boze geesten schuilgaan (1 Kor. 10:20). Een compromis tussen God en demonen is niet mogelijk. Vandaar de waarschuwing om ver van de afgodendienst weg te blijven.

Is ziekte ook een vorm van bezetenheid?

In de evangeliën komen we verschillende voorbeelden tegen (Luc. 13:10v). Dat wil niet zeggen dat het vandaag ook nog zo is. Maar het wil ook niet zeggen dat het vandaag nooit zo kan zijn. Wij gebruiken medische of psychologische diagnoses bij ziekten. Wij gebruiken de bestudeerde kennis over lichaam en geest in Gods schepping. De Bijbel vraagt aandacht voor de geestelijke dimensie en ziet ook het werk van boze geesten: namelijk in het blokkeren van de communicatie met God, de gemeenschap met Christus. Dat kan door verslaving aan geld, eer of seks, eigendunk. Maar soms is ook een ziekte of handicap het aangrijpingspunt voor de boze geest om twijfel en wantrouwen ten opzichte van de Heer te zaaien. Niet de ziekte zelf is bezetenheid. Pas op met snelle conclusies over bepaalde ziektebeelden. Wie de diagnose verkeerd stelt, berokkent veel schade.

Literatuur

Dr. L. Floor, *Waar engelen wonen en werken*, Groen, Heerenveen, 2006.

Dr. A. Noordegraaf e.a. (red.), *Woordenboek voor bijbellezers*, Boekencentrum, Zoetermeer, 2005, bij het woord ‘duivel’.

Dr. E.A. de Boer, ‘In dienst van de bevrijder, over demonie en bevrijdingspastoraat’, in: H. ten Brinke, J.W. Maris, e.a., *Geestrijk leven*, De Vuurbaak, Barneveld, 2006, p. 237v.

Dr. Jakob van Bruggen, *Christus op aarde*, Kok, Kampen, 1996, p. 72v.

Verwerking

1 De duivel is verslagen

Is dat gebeurd op Golgota (Heb. 2:1) of vindt dat plaats bij de wederkomst (Rom. 16:20, Op. 20)?

Werkvorm

- • Bespreek deze vraag in kleine groepjes (2 à personen)
- • Bedenk enkele concrete voorbeelden hoe de duivel vandaag bezig is en schrijf deze op.
- • Wissel de antwoorden van de groepjes met elkaar uit.

2 Judas 6

Bespreek Judas aan de hand van de vijfvragenmethode:

Werkvorm

- • Beantwoord op een vel papier voor jezelf de volgende vragen:
 1. Wat zegt dit gedeelte over God de Vader en/of de Zoon en/of de heilige Geest?
 2. Welke waarschuwing komt erin naar voren, ook voor jou?
 3. Welke belofte wordt hier gegeven, ook voor jou?
 4. Welk gedeelte spreekt jezelf het meest aan?
 5. Welk onderdeel kun je gebruiken voor het gebed?
- Wissel in kleine groepjes de antwoorden uit.
- Bespreek vers 6 met elkaar. Waarom maakt de schrijver daar melding van de ontrouw van de engelen?

3 Trek de wapenrusting aan!

Lees Efeziërs 6:10-20.

Werkvorm

- a. Schrijf de wapens op een bord of een groot vel papier. Schrijf er vervolgens de antwoorden van de volgende vragen bij:
 - • Waar dienen de afzonderlijke wapens voor?
 - • Hoe moeten die wapens gebruikt worden en waardoor moeten de boze geesten voor die wapens wijken?
 - • Wat is de kern van dit bijbelgedeelte?
- b. Probeer bij jezelf na te gaan of je de wapenrusting aanhebt, welke wapens je gebruikt en welke je nog niet gebruikt. Schrijf dit voor jezelf op en praat er in kleine groepjes over.